

Bornholms Landstings Justitsprotokol. (transskription)

Saa paa det, at sligt icke skal gaa i Svang og Vane og andre her af skulle tage Excempel, bør...

Pag. 509a – onsdag den 23. oktober 1715

Fangen Lave Andersen blev ledig oc løs for Retten fremstillet, paa hvis Vegne Peter Thissen beklagede at hand ej kunde faa Contra stevning til i dag formedelst Lave Andersens boe oc midler er Registreret og han beklager at intet haver at føre Sagen med, derfor er Lave Andersen begierede at den beskikkede Landsdommer ville befale Sagsøgeren Laurs Nielsen som er fangens Hustrus Fader og hans gods sig bemegtige at hand uden ophold kunde forskaffe penge til huis nødigt kunde behøves til lave Andersens Sags udførsel saa som Lave Andersen og Hustrus forregiver at de have vidnesbyrd i saf at føre til Hammershuuses Birketing oc Nørre Herreds Ting oc ligemed at Dommeren derpaa vilde give sin Kiendelse.

Lorent Petersen formeener at Peter Thisens paastand er ikkun nu her til Landstinget saavel som tilforn er skeed til Nørre Herredsting t bruge udflugter om forrevendinger i det at Peter Thiesen forebringer at lave andersen ikke haver noget denne Sag med at udføre, udi det skulle tages af det Registrerede Boe saa var jo Lave oc hans hustru paa frisk Fod ungefehr 5 uger fra det han blev sigtet oc til hand blev Arresteret, og med lethed have Lave og hans Hustru sig med afskilt én deel af deris Jordsafgrøde hen ved 7 eller 8 td. Havresæd som stod paa rad, 23 støcke unge Gies, 3 plovbæster, sampt 2 quier oc adskiligt andet, da som sligt noch kunde give til 50 sdr., saa synes Lorens Petersen, at de vel burde tage det og drive deres Sag med, eftersom de icke haver kostet mer paa den Sag om et støcke 24 skillings Papir til indlæg, derfor bør noch ses ud af Sagen, at Lave Andersen intet af de Spolerede Marcher haver betalt enten kongl. Skatter eller anden Gield mens dersom Lave Anders Fuldmægtig efter hans mening vil gjøre sig Laves Boemægtig saa faar hand self svare til Kongens Skatter og andet paadragende. Formoder ellers Lorens Petersen at Peter Thisens paastand ej nyde bifald, mens om de vil have noget til deris Sags udførelse da at tage det af det som de af deres boe forhen har ladet bekommet. Den forordnede Dommer meldede at hvad Peter Thisens paastand anbelanger om at nyde af Lourits Nielsens Midler til at udføre Fangerens Sag med, da henvistes det til Velb. Hr. Gen. Oc Amptmand som Skifteforvalter over Landet efterdi Lave Andersens Boe og midler skal være Registreret og Vurderet. Peter Thiesen forregav at fangen Lave Andersen have indgivet en Memorial til Hr. Amptmanden, mens nogen svar derpaa forbliver. Thi vil Peter Thiesen paa Lave Andersens Vegne referare sig til sit indlæg om gjorde paastand paa Lave Andersens og hans hustrus vegne for underretten, oc formoder en retfærdig Dom som for Gud oc Konge kand forsvares. Lave Andersen ved sin fuldmægtig sagde sig at have Vidnesbyrd at føre, mens efter tilspørsel ej vidste hvem de var. Lorens Petersen tilspurte Lave Andersen om hand icke sagde afvigte fredag paa Nørre Herredsting da Hans Esbersen oc Peder Andersen Vant om hans børns udsigende, oc vidnerne talte om en Knif og Syenaal, sagde Lave Andersen det have vi haft paa os før den gang. Lave Andersen svarede at hand haver altid brugt at have Knif paa sig baade før den gang oc siden at Niels Beck var død. Den beskikkede Dommer tilspurte Lave Andersen hvor hand Var ov om hand var henne den Søndag, Mandag, Tiisdag oc onsdag da Niels Beck fantes død. Lave Andersen svarede at hand var baade hiemme og i marks og høstede den Tiid, Lave Andersen blev tilspurgt hvor de havde foed det brendevin som Niels Beck fick den søndag Morgen, hand svared , at de havde self Brendevin og sagde Laves hustru forhen da han kom af Marks, at Niels Beck havde kiøbt brendevin af hende, oc der efter gick fra hende oc til hans forældre. Lave Andersen blev videre tilspurt hvorfor hand havde forbødet hans børn icke at lucke døren op den dag, hvem der med vilde der ind i hans Stue. Hvortil hand svared at hand var bange for Tyve oc derfor forbød dem icke at lucke op før hand kom self. Lave Andersens hustru Karen Lauritsdatter blev ledig oc løs for Retten femstilled, oc tilspurgt om hun icke var hiemme den Søndag, Mandag, Tirsdag oc onsdag da Niels Beck fantes død, hvor til hun svarede, at hun var hiemme alle

de dage. Vidre blev hun tilspurt hvor hun havde faat det brendevin som hun solte Niels Beck den Søndag Morgen, da sagde hun, det avr deris eget brendevin oc ellers bekiendte at hendes Mand var hiemme alle de dage undtags hand var i Kierke om Søndags oc undertiids i Marcken at fløtte sine Øg, oc sagde hun at da hendes broder havde drucket brendevin hos hende gick hand ned med hans Moder, oc tids kom hun ind i hendis Forædres Stue da laa Niels Beck paa en Kiste oc snøgede Tobach oc sids saae hun ham ei meere i levende live. Vidre blev Karen Laves tilspurt hvor for de havde lucket dørrren for deres Børn oc forbød det dem icke at lucke op for nogen oc hvor de var samme tiid nemlig hun oc hendis Mand. Til det første svarede hun at de havde lucket dørrrene for tyves skyld, til det andet svarede hun at naar de hentede hø oc tog ad marken da luckede altid saaledes til for Børnene. Noch blev hun tilspurt hvad det var for en Karen som stoed hos hende under hendes Sodes (?) vinduer da Peder Jensen fant dem at snake til sammens. Hun sagde det var en Karen kaldes Pelle Kornes (?) i Røe sogn, oc sagde Karen Laves at hun ei talde med den quinde om sin Broders død, oc blev ellers vidre tilspurt hvad Peder Jensen talte da hand kom til dem, da sagde hun de talte lidt om Niels Beck oc noget om andet, oc sagde det var underligt hvorledes hand kunde blive død, oc imidlertid bad hun Gud vilde aabenbare det om nogen ham hafde drebt. Videre blev tilspurt hvorfor hun negtede, at da Dam efter hendes faders begiering ikke maatte udskieres. Hun svarede at det gjorde hun fordi hun vilde icke have Krapperne ødelagt, oc da Dammen blev udskors fant de derudi et bøsseløb som hendes Fader sagde det var hans, et Tingsvidne af 18. oct. 1715 blev til rettelagt og som blev paaskreven.

Peter Thiesen begierede Delation indtil fangerne kand faa vidnesbyrd ført.

Landstinget blev tillyst i dag fiorten dage...

Anno 1715, onsdagen dend 13. November.

De arresterede Personer Lave Andersen og hans Hustru blev ledig og løs for Retten fremstillet, Gotfried Nielsen af Røe sogn var tilstede og fremviste en seddel dat. Allinge d. 12. nov 1715 under birkeskriveren Laurits Andersens Haand, hvorved mme birkeskriver tilstaar at hand icke til i dag haver kundet udstæd et tingsvidne som af Fangerne er Erhverve dvd Birketetinget i forgaards den 11. november formedelst dets vitløftighed. Dommeren tilspurte Lave Andersen og hans hustru, hvor langt det er mellem der som Lave Andersen boer og til stranden som Niels Beck blev død funden. Om de kunde icke have der 2 gange mellem om dags til eller fra. Lave Andersen og hans hustru svarede at fra den gaard som de iboer og til Stranden som Niels Beck fantes Død, kunde de vel have 10 gange mellem frem og tilbage, om de havde noget der at bestille. Peter Thiesen angaf at naar hand kand faa det tingsvidne beskrevet saa vil hand have Contrastefning til neste landsting paa fangernes vegne, hvilket Dommeren tillod dog saa at de fremkommer med fornt. Stefning til neste Landsting, saa oc hans vidner de kand have at føre i sagen, paa det udi Sagen engang kand komme til endskab ved Domb. Landsdommer Ancher Müller lad tillyse landsting i dag 14ten dage tilsamme tid denne Sag og bliver forrettet.

Anno 1715 Onsdagen dend 27. november i Borryngholms Landsting og som Hr. Landsdommer Ancher Müller med nu er beheftet med Svaghed, saa er ved hans Skrivelse til Landstingsskriveren Jens Lesler af 26. Nov. 1715 begiert at hvis Sager som for hans Vel Erv. Tilforn haver været for ham indstefnet i dag bliver foretaget med vidre skrivelsens indhold, hvorefter Landstingsskriveren Jens Lesler udi byefogdens udi Nexøe og Aakerkebye samt Herredsfoged i Søndre Herred, som oc i dag besidder retten udi den Drabs Sag som han efter ordre skal Dømme udi hans Nærværelse saa vel som tingbude af østrelarsker sogn Mickel Monsen, Ibsker sogn Per Andersen, Boelsker sogn, Moens Mortensen, Aaker sogn, Jep Larsen deris hosværelse.

Efterfølgende forrettede Thor Pedersen af Østermarie og lod læse et køb- og skøde.. (Pag. 511a og øverst 511b udeladt)

Fangen Lave Andersen blev lædig og løs for retten fremstillet saa var og hans hustru Karen Laurits Datter tilstæde. Peter Thiesen paa bmt. Lauve Andersen og hans hustru Karen Larsdatter deris Vegne producerede deres erhvervede Contra stefning af 16. Nov. 1715 som blev læst og paaskreen. Den forordnede landsdommer tilspurte Lave Andersen enten det var hans egen Rug eller Laurits Niensens Rug, som han frygtede som at de Gies skulle komme til at gjøre skade paa, da hand bød den gl. qvinde Bodel Laurits Niels kiør samme gies for den aarsag til hans børn at de denne kunde xxx. Hvor til hand svarede at det var hans Rug, Vidre blev Fangen tilspurt hvor hand vilde gaa hen da hand motte Bol Lars Niels da hun kom tilbage og havde kiørt giessene op. Da svarede hand at hand den gang vilde gaa til Kierke. De 8te Mænd irettelagde deres indlæg og paaskreven, Nog blev et tingsvidne irettelagt af peter Thiesen, som er udstæd af Hammershuuses Birketing af 11. Nov. 1715, hvoraf eendeel Vidners Vidnesbyrd blev oplæst og samme Tingsvidne paaskreven.

Anders Hansen d. 10de gaards beboer i Olsker ej efter indstefning motte at Vidne, derfor den beordrede Dommer forrelagde Peter Thiesen, saa fremt hand samme mands vidne behøver at hand da lade 2 Mænd Testere hans Ord og vidne efter loven, og siden det til Dommeren levere. Lorents Petersen irettelagde sit Indlæg læst og paaskreven. Peter Thiesen vil svare hertil, og vidre forklare sagen ved skriftlig indlæg at levere til Dommeren. Som Dommeren forrelagde ham at forskaffe ham inden i dag 14de dage. Peter Thiesen beraabende sig paa flere Vidnesbyrd neml. Herman Andersen, Lars Olsen som tiene pa Dalegaarden. Anders Hansen paa 10. gaard, Rasmus Olsen, Anders Jacobsen af Olsker sogn sampt Hans Nielsen, sampt Nicolaj Vejr Møller ibd.

Dommeren tilspurte Lave Andersen og Hustru hvorfor de har icke ført disse Vidnesbyrd tilforn, hvortil de svared de sad i Arrest og ej vidste af samme tilsees, Saa var Dommeren tilfreds at de fortiden at for korte forskaffer ham disse vidners endelige Attester inden 14 dage, og blev nu sags optagen til Doms, og skal Landsting holdes i denne sag i dag 3 uger. Hr. landstingsdommer Ancher Müller lader tillyse et landsting skal holdes i de sager som hand haver til neste onsdag efter Hellig tre konges 1716.

Dernæst skøde og dom i anden sag pag. 512b-515a)

Anno 1716 onsdagen dend 8. Januar

Landsdommeren endnu ved sin skrivelse til Landstingsskriveren af 6. Jano. 1716 formelder at hand icke self for svagheds kand møde dog de Sager som for hans velb. Er indstefnt at forretages, som og skeede udi byefogden af Nexøe og Aakirkebye Hr. Jacob Lorentsen der og er beordred her ved retten at Dømme i en sag hans overværelse, saa vel som tingbud tilstæde af Boelsker sogn Hans Ericksen, Pedersker sogn Peder Pedersen, Aaker sogn Esper Larsen, Olsker sogn Henning Kiøller. Morten Olsen af Nylarsker sogn Producerede en udsted Landstings Stefning af 23. nov, 1715, hvor ved var indstefnt Stettedommer til Vester Herredsting Mads Jensen for en Dom hand tillige med til sig tagne Doms mænd haver dømt paa(ikke udskrevet)

Pag. 516b:

Herefter blev den Sag forretagen som Hr. Jacob Lorentsen er beordred at Dømme udi. Fangen Lave Andersen og hans Hustru Karen Laves blev lædig og løs for retten fremstillet, og blev deris fuldmægtigen Peter Thiesens indlæg af 20. december 1715, Item paaskreven et Tingsvidne udstæd af Nørre Herredsting den 13. Dec. 1715 at Laurits Nielsen saa snart hand kand foregive lovlig kald og varsel vil have vidnet, som for hand vil formene at overbevise dem, at de haver vidnet ulovlig og formenede de for samme tingsvidne icke kand være Sagen til nogen bestørkelse firs derpaa blive kiendt ved sit rette forum. Peter Thiesen paa Fangernes Vegne vil og føre vidners vidnesbyrd paa de ulovlige vidner som imod fangerne have Vidnet og fornemmelig imod Peder Jensen, at hand have villet kibt nogen til et Vidne løgen om Sagen det til højere Ret skulle udkræves, ligeledes ogsaa imod foden Jens Persen, udi Sagen blev afsagt Dom: landsting blev tillyst i dag 4re uger som bliver d. 5. febr..

.....(andre sager)

DOM, saa som af de 8te Sandemends Dom nocksom kand fornemmes at de haver udi denne sag gjort deris flid om dend drebtes bannemand at udspørge Sandhed og derforre efter loven gjort deres Eed paa Lave Andersen og hans Hustru Karen Laves at være Niels Becks rette Bannemend, efter forældrenis Lars Nielsen og hans Hustru Bodel Lars Niels forre givende, samt Peder Jensen Løvind Gieversen, Anne Løvinds, Mogens Pedersen deris aflagde Vidne, mens som ieg icke kand andsee forældrenis Vidnesbyrd for lovmessig, fordi de baade ere Sagsøgere, Vidnesbyrd og Arfinger efter deris hen drepte Søn Niels Beck, icke hellere endnu deris daatter og daattermands Lave Andersen og Karen Lavis Sambvittighed bevedet til nogen egen bekiendelse om deris Broder og Svoger Niels Becks ombringelse, som mueligt kunde troes efter forældrenis Nidkierhed at faa dette straffed at være Mistenkeligt.

Saa alligevel understaar Jeg mig icke efterdi af Forældrene og de 8te Mænd, eller foruden ført Vidnesbyrd som udi denne Sag førte ere, at Dømme Lave Andersen eller hans hustru Karne Laves paa deris lif, mens som de førte Vidnesbyrd, Peder Jensen, Løvning Giversen, Haagen Pedersen, Anne Løvings, Mogens Pedersen, Lars Pedersen Bødker, og Peder Dirichsen med flere efter Tings vidnernes udvisning om denne udi denne Sag gjort oplysning om undsigelser baade paa lif og Helbred mod Niels Beck, og I sær Karen Lavis imod sin gl. Moder øfvede formastelser burde stelle Caution efter Loven, mens som Niels Beck nu saaledes efter disse gjorde undsigelse, er Drebt af onde Mennisker, som af Sandemanden af Olsker Sogn og sine medfølgere deres forretning kand fornemmes, kand Lave Andersen eller hans Hustru ingen Caution stelle, saa omskiønt Loven icke noged herom allernaadigst befaler i slige tilfelde som nu at dend undsagte er bleven drebt, hvad straf paafølger, Saa paa det at sligt icke skal gaa i Svang og Vane og andre her af skulle tage Excempel, Bør Lave Andersen og hans Hustru for slige grove haarde undsigelser, trusler og formastelser, Lave Andersen at gaa paa Bremmerholm i Jern og arbeide sin lifstid og Karen Lavis i Spindehuuset sin Lifstid, og have forbrudt deris boeslod til Hans Kongl. Majts, naar sagsøgeren Lars Nielsen først haver nødt til Sagens bekostning 88 sld. Hvor af hand bør betale for de extraordinære holte Landsting retter, Reiser, Kost og tæring til mig som forordnede Dommer for hver reise 2 sdr. og til Landstingskriveren for hver Reise 1 sdr. 2 mark. Dernæst ald vitterlig giæld betalt.

Angaaende dets tingsvidner udstæd af Nørre Herreds ting dend 13. december 1715, som nu retten blev lest og af fuldmægtigen Lorents Petersen disputered og anderledis vil bevise, og til sit rette forum have Dom paa Vidnesbyrdene for deris vidne, kand af dets aarsage icke andsees for Noked krafttigt udi fangernes Sag!.

Jacob Lorentsen